

Een verkenning van vraag- en aanbodzijde

Een markt voor fosfaatrechten

Fosfaatrechten worden de nieuwe groeibegrenzer. Staatssecretaris Dijkema legt hiermee in de melkveesector de productie van fosfaat aan banden. Maar tegelijk creëert ze een markt waarin deze rechten verhandeld worden. Wie zijn de aanbieders in deze markt? En wie kunnen de hoogste prijs betalen? Melkvee zoekt het uit.

Staatssecretaris Dijkema hoopt begin 2016 met fosfaatrechten aan de slag te kunnen. Dan krijgt iedere veehouder rechten om fosfaat te produceren. Het totaal aantal fosfaatrechten is goed voor 84,9 miljoen kilo fosfaat, de fosfaatproductie van de melkveehouderij in 2002 en de grens die de sector zichzelf gesteld heeft. De rechten worden waarschijnlijk verhandelbaar, om zo de fosfaatefficiëntie van de hele sector te vergroten.

Aanbod

„De prijs van fosfaatrechten wordt bepaald door vraag en aanbod“, vertelt Pieter Willem Blokland, landbouweconoom bij LEI Wageningen UR. En het aanbod komt – naast bedrijven die hun fosfaatrechten niet volledig opsouperen – vooral van stoppende bedrijven. Maar het aantal stoppers neemt af. Waar volgens cijfers van het LEI in de eerste jaren

van deze eeuw elk jaar nog meer dan 1.500 bedrijven hun activiteiten stakten, is dat tempo na 2007 geslonken tot rond de 500 bedrijven. In 2013 en 2014 lag dat aantal nog lager; in die twee jaar samen hebben slechts 101 melkveehouders de pijp aan Maarten gegeven.

Nu is die kleine afname van de laatste twee jaar waarschijnlijk niet structureel, denkt Blokland. De melkprijs lag hoog en het ligt voor de hand dat melkveehouders die erover dachten op te houden, nog even door zijn gegaan om van die hoge prijzen te profiteren. En ook nu zullen weinigen stoppen; ze wachten liever totdat ze fosfaatrechten krijgen toegewezen, zodat ze die te gelde kunnen maken.

En dat betekent dat na de introductie van fosfaatrechten het aantal stoppers een sprong kan maken; al die melkveehouders die normaal in de afgelopen twee jaar of in dit

jaar hun bedrijf zouden beëindigen, zullen dat doen wanneer de fosfaatrechten een feit zijn. En daarmee komen hun rechten in de jaren daarna op de markt.

Blokland doet geen uitspraak over hoeveel rechten dat zouden zijn, maar een nattevingschatting is toch wel te maken. In de jaren voor 2013 stopten gemiddeld ongeveer 500 bedrijven per jaar. Neem eens aan dat dat aantal de natuurlijke jaarlijkse afname is. Voor 2013 tot en met 2015 betekent dat dat er 1.500 bedrijven zouden zijn gestopt. Maar in werkelijkheid zijn er in de afgelopen twee jaar 101 bedrijven gestopt, en ook dit jaar is dat aantal waarschijnlijk laag – zeg 100 bedrijven. Dat betekent dat in de jaren na de introductie van fosfaatrechten ongeveer 1.300 bedrijven zullen stoppen – bedrijven die hun afscheid uit de sector nog een paar jaar hebben uitgesteld. Van die bedrijven, ongeveer 7 procent van het totale aantal melkveebedrijven, komen de rechten dan op de markt.

Dat betekent overigens niet dat 7 procent van de rechten op de markt komt. Bedrijven die stoppen, zijn voor het grootste deel toch die melkveebedrijven die de afgelopen jaren niet geïnvesteerd hebben in verdere groei. De meeste bedrijven hebben dat wel. Het gemiddelde melkveebedrijf uit het jaar 2000 had nog 51 melkkoeien, dat uit 2015 al 85 – een groei van bijna 70 procent. De potentiële

Copyright foto

stoppers zullen die groei niet hebben gerealiseerd.

Vraag

Tegenover een beperkt aanbod staat een grote vraag. De fosfaatproductie in de sector is de laatste jaren telkens fors gestegen. Van 2012 tot 2013 met 4,4 miljoen kilo en het jaar daarna met 5,5 miljoen kilo. Daarmee produceerde de melkveehouderij vorig jaar 86,1 miljoen kilo fosfaat – 1,2 miljoen kilo meer dan de hoeveelheid rechten die de sector krijgt toegewezen. En het aantal stuks melkvee is sindsdien enkel toegenomen. „Bedrijven zullen kijken hoeveel rechten ze nodig hebben om de stalcapaciteit te vullen”, denkt Blokland. „En hoeveel rek er nog zit in het voerspoor.” Henk van Dijk is het met de econoom eens. De adviseur melkveehouderij van Flynth ziet twee categorieën bedrijven de rechten aankopen. „Ten eerste zijn dat bedrijven die nog ruimte in de grond hebben”, stelt hij. „Zeker als zij hun stal nog niet vol hebben staan.” Die bedrijven kunnen extra voer produceren en hebben ruimte voor mestafzet. De andere categorie zijn de efficiënte bedrijven. Die produceren meer melk per kilo fosfaat en kunnen daarmee de kosten van de fosfaatrechten over een grotere productie spreiden. Van Dijk rekent het even voor. Een bedrijf dat intensificeert via een hogere melkproductie

per koe zal per 50.000 kilo melk die het extra produceert, 140 kilo fosfaat produceren, toont hij (zie kader ‘Scenario’s voor uitbreiding’). Een bedrijf dat die 50.000 kilo melk op de traditionele manier haalt, door meer koeien te houden, produceert 307 kilo fosfaat – ruim tweemaal zoveel. En heeft dus ruim tweemaal zoveel rechten nodig. „Maar als je meer melk produceert per koe worden variabele kosten – de melkprijs en de krachtvoerprijs – belangrijk”, waarschuwt de adviseur. „En daarnaast hebben intensieve bedrijven ook hogere kosten aan gezondheid en arbeid.” Rationeel bezien zou de prijs die een individuele melkveehouder wil betalen aan fosfaatrechten – koop of lease – afhangen van de vraag of hij winst kan maken op die rechten. Wat de terugverdientijd is. Bij kooprechten zijn de KWIN-prijzen voor melk en voer goede richtlijnen daarbij, terwijl de leaseprijs afhankelijk is van de huidige en op korte termijn verwachte prijzen. Maar het quotumtijdperk heeft laten zien dat melkveehouders niet altijd rationeel acteren, maar zich ook laten meeslepen door het prijsverloop – in dit geval van quotum. Een tweede determinant – een beetje die minder te beïnvloeden is door emotie – is de financieringscapaciteit. Ondernemers met hoge financiële lasten hebben minder ruimte om geld vrij te maken voor de aanschaf van rechten. ■

Scenario's voor uitbreiding

Neem een bedrijf met 100 melkkoeien en daarnaast 35 stuks jongvee van ouder dan een jaar en 35 stuks jongvee van minder dan een jaar oud. De productie per koe is 8.000 kilo melk.

Volgens de mestwet produceert elke koe 40,6 kilo fosfaat, en het jongvee 21,9 kilo respectievelijk 9,6 kilo. De totale veestapel produceert dan 5.162,5 kilo fosfaat. De ondernemer wil zijn productie met ongeveer 50.000 kilo melk opschrijven.

1. Intensivering

De ondernemer houdt hetzelfde aantal koeien, maar verhoogt de productie per koe naar 8.500 kilo melk. Volgens de mestwettabel gaat de fosfaatproductie per koe dan omhoog naar 42,0 kilo. De fosfaatproductie van het jongvee verandert dan niet. De totale veestapel produceert nu 5.302,5 kilo fosfaat – 140 kilo fosfaat extra.

2. Traditionele uitbreiding

Door zijn veestapel uit te breiden met zes koeien kan de veehouder 48.000 kilo melk extra produceren (om de 50.000 kilo melk te halen moet er een kwart koe bij, maar laten we aannemen dat de melkveehouder tevreden is met 48.000 kilo extra productie). Daarnaast is extra jongvee nodig: twee stuks van jonger dan een jaar en twee stuks van ouder dan een jaar. Deze dieren produceren samen 306,6 kilo fosfaat extra.

3. Uitbreiding en langere levensduur koeien

De ondernemer besluit zijn koeien langer productief te laten zijn. Per melk-koe heeft hij dan minder jongvee nodig. Hij heeft nog steeds zes melkkoeien nodig om de 48.000 kilo extra te produceren. 106 koeien produceren samen 4.303,6 kilo fosfaat – om een gelijke fosfaatproductie te halen heeft het jongvee dan nog ruimte voor 858,9 kilo fosfaat. Een kalf van minder dan een jaar oud en een kalf van ouder dan een jaar produceren samen 31,5 kilo fosfaat. Het bedrijf kan dus $(858,9 / 31,5 =)$ 27,27 stuks jongvee van jonger dan een jaar aanhouden en 27,27 stuks jongvee van ouder dan een jaar. En dan moeten de melkkoeien ongeveer vier jaar lang productief zijn in plaats van de drie jaar in de uitgangssituatie.

